

Սյուզաննա Ս. Բարսեղյան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԴԵՐԸ ՍՓՅՈՒՌՔՈՒՄ

Լոս Անջելեսի «Ասպարեզ», Թեհրանի «Ալիք» և Մոսկվայի «Ноев Ковчег» թերթերի 2005–2010 թթ. հրապարակումների համեմատական քննություն*

Բանալի բառեր – Սփյուռք, էթնիկ մեդիա, ինքնություն, էթնոմշակութային արժեքներ, բովանդակության վերլուծություն:

Որպես ավանդական Սփյուռք՝ տարաշխարհիկ հայությունն ունի էթնոսի կյանքն օտար միջավայրում կարգավորելու և էթնիկ ու մշակութային ինքնությունը պահպանելու ավանդական համայնքային ինստիտուտներ՝ եկեղեցի, դպրոց, կուսակցական, բարեսիրական, մշակութային և այլ կազմակերպություններ:

Հայկական Սփյուռքի տարբեր համայնքների ձևավորման պատմությունն ուղեկցվել է նաև մամուլի ստեղծմամբ: Աշխարհի տարբեր երկրների հայկական գաղութները հիմնել են մամուլի օրգաններ, ինչը վկայել է համայնքի կազմավորման և կարողությունների զարգացման նոր մակարդակի մասին: Այն ոչ միայն նպաստել է էթնոմշակութային արժեքների պահպանմանն ու տարածմանը, այլև նշանակալի դեր է կատարել ներգաղթյալների ամենօրյա կյանքում, էթնիկ համայնքի միավորման, ինքնակազմակերպման և տվյալ երկրում նրա դերի կարևորման գործում:

Մի կողմից՝ աշխարհում աճող միգրացիոն մեծ հոսքերը, գլոբալիզացիան և սոցիալական տեղաշարժերը, մյուս կողմից՝ Սփյուռքում տեղի ունեցող փոփոխությունները, ավանդական ինստիտուտների դերի նվազումը, բարձրացում են էթնիկ մեդիայի դերակատարությունը և անհրաժեշտ դարձնում դրա ուսումնասիրությունը: Էթնիկ մեդիայի միջոցով կարելի է հասանելի դարձնել գաղափարներ և հասկանալ էթնիկ խմբին, ինչը հնարավոր չէ հիմնական լրատվամիջոցներով:

*Հոդվածն ընդունվել է տպագրության 11.08.2016:

1 Տե՛ս **Tololyan Kh.** Rethinking Diasporas: Stateless Power in the Transnational Moment, *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, Vol. 5, N1., 1996, էջ 1-2.

Ինչպես ԶԼՄ-ների մասին նշում է Ա. Մոլը, «դրանք փաստացի վերահսկում են մեր ողջ մշակույթը և անցկացնում իրենց գոյությունից միջով, մշակութային երևույթների ընդհանուր զանգվածից առանձնացնում են առանձին տարրեր և տալիս դրանց հատուկ կշիռ, բարձրացնում են մի գաղափարի արժեքը, արժեգրվում մյուսը և այդպիսով բևեռացնում մշակույթի ողջ դաշտը: Այն, ինչը չի ընդգրկվել զանգվածային հաղորդակցության խողովակների մեջ, մեր ժամանակներում գրեթե ազդեցություն չի գործում հասարակության զարգացման վրա»²: Մեդիայի նմանօրինակ դերն առավել գործուն է, երբ մարդը երկինաստ, անորոշ կամ ձգնաժամային իրավիճակում է: Այս իրավիճակը բնորոշ է նաև օտար միջավայրում գտնվող ազգային փոքրամասնություններին կամ էթնիկ խմբերին, որոնք առավել հակված են վստահել սեփական լրատվամիջոցներին: Մշակութային արժեքների կոնֆլիկտը լուծելու համար նրանք նախընտրում են օգտվել էթնիկ մեդիայից՝ հասկանալու «իրենց» և «նրանց» առանձնահատկությունը: Միջազգային մեդիա դաշտի և էթնիկ փոքրամասնությունների ամենօրյա հաղորդակցությունների միջև առկա մեդիա կազմակերպությունները նպաստում են էթնիկ փոքրամասնությունների հաղորդակցության միջավայրի մեծացմանը և ստեղծում են սեփական հավաստի պատկերացումներ մի կողմից՝ համընդհանուր հաղորդագրությունների և գերիշխող համակարգի, մյուս կողմից՝ մասնավոր նպատակների, համայնքի սպասումների ու պարտավորության զգացման միջև³:

Առավելապես արևմտյան գիտական գրականության մեջ լայն կիրառում ունեն էթնիկ փոքրամասնությունների մեդիայի ուսումնասիրությունները, որն ընդունված է անվանել էթնիկ մեդիա: **Էթնիկ մեդիա** է համարվում այն լրատվամիջոցը, որն արտադրվում է տարբեր երկրներում բնակվող ներգաղթյալների, ռասայական, էթնիկ և լեզվական փոքրամասնությունների, ինչպես նաև տեղաբնիկների համար և նրանց կողմից⁴: **Ըստ ուսումնասիրվող էթնիկ խմբի և երկրի՝ էթնիկ մեդիան կարող են անվանել նաև փոքրամասնության, ներգաղթյալների, Սփյուռքի, համայնքային, տեղային մեդիա: Մենք կիրառում ենք «էթնիկ մեդիա» և «Սփյուռքի մեդիա» եզրույթները, որոնք բնորոշ են հայկական Սփյուռքին: Սփյուռքում, սակայն, կիրառում են ազգային կամ հայկական մեդիա եզրույթները:**

Էթնիկ մեդիան ամենօրյա պրակտիկաների «սիրտն» է, որը վերարտադրում և փոփոխում է էթնիկ ինքնությունը և մշակույթը, մասնակցում է էթնիկ համայնքներին հուզող քննարկումներին, օժանդակում է լայն սոցիալական գործընթացներին, ինչպես նաև ինքնին կարող է հանդիսանալ համայնքի սոցիալական փոփոխությունների ցուցիչ: Մեդիան մատնացույց է անում Սփյուռքի առկա մարտահրավերները, համայնքի ինտեգրումը, ձուլումը, հատվածականության կամ ծայրահեղականության դրսևորումները բնակության երկրներում:

2 Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М., Изд-во: “Эксмо”, 2005, с. 274.

3 Sŋu Cottle S. Ethnic minorities and the media: Changing cultural boundaries, Open University Press, Philadelphia, Buckingham, 2000, էջ 1-3.

4 Sŋu Matsaganis M. D., Katz V.S., Ball-Rokeach S. J. Understanding Ethnic Media: Producers, Consumers, and Societies, SAGE Publications, Inc., 2011, էջ 10.

Սակայն ամենամեծ դերը, որ վերագրվում է էթնիկ մեդիային, էթնիկ և մշակութային ինքնության ձևավորումն է: Էթնիկ ինքնության երեք փոխկապակցված բաղադրիչներից՝ **իմացական** (գիտելիքներ էթնիկ մշակույթի մասին), **վարքային** (էթնիկ խմբին պատկանելությունը ցուցադրող վարք) և **զգայական** (ինքնանույնացում, էթնիկ խմբին պատկանելու զգացում), էթնիկ մեդիան առավել մեծ ազդեցություն ունի վերջին բաղադրիչի վրա՝ ամրապնդելով պատկանելության զգացումը⁵:

Հայկական Սփյուռքում ինքնության ձևավորման գործում էթնիկ մեդիայի դերը գնահատելու համար մեր կողմից ուսումնասիրվել է հայկական երեք համայնքների՝ Մոսկվայի, Թեհրանի և Լոս Անջելեսի մեկական պարբերական: **Մամուլի համեմատական ուսումնասիրությունն իրականացվել է բովանդակության վերլուծության մեթոդով:** Այն ընդգրկել է երեք պարբերականների՝ «*Hoeb Kovcheg*» (Մոսկվա), «*Ալիք*» (Թեհրան) «*Ասպարեզ*» (Լոս Անջելես) վեց տարվա (2005–2010 թթ.) հրատարակությունները՝ ներկայացուցչական ընտրանքով («*Ալիք*» և «*Ասպարեզ*»՝ 120 համար, «*Hoeb Kovcheg*»՝ 72 համար, ներառելով շուրջ 9760 հոդված)⁶:

Թերթերն ընտրվել են յուրաքանչյուր համայնքի մամուլի նախնական ծանոթության հիման վրա և ըստ որոշակի չափանիշների, ինչպիսիք են հանրաձանաչությունը, երկարատև գործունեությունը, տպաքանակը, ազդեցությունը, բովանդակությունը և այլն: Հարկ է նշել, որ «*Ասպարեզ*» և «*Ալիք*» օրաթերթերը Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության պաշտոնաթերթեր են, տպագրվում են հայերեն լեզվով և հանդիսանում են ավանդական Սփյուռքի կառույցներ: Իսկ Մոսկվայի պարբերականը հիմնադրվել է մոսկվայաբնակ անհատի կողմից («*Hoeb Kovcheg медиа*» ՄՊԸ գլխավոր տնօրեն Գրիգորի Անիսոնյան), տպագրվում է ռուսերեն և չի հարում որևէ համայնքային կառույցի:

«*Ասպարեզ*»-ը ԱՄՆ-ում լույս տեսնող բազմազան թերթերի մեջ ամենից շատն է համապատասխանում առաջադրված չափանիշներին: Ըստ հեռախոսային հարցման⁷, որն անցկացվել է 18-ից բարձր տարիքի 600 ամերիկահայերի հետ (Կալիֆոռնիայում (56,9%), Մասաչուսեթսում (7,1%), Նյու Յորքում (5,5%), Նյու Ջերսիում (4%) և Միչիգանում (3,4%)) և հարցվել է. «Ի՞նչ հայկական թերթեր և ամսագրեր եք կանոնավորապես կարդում», միայն «*Ասպարեզ*» պարբերականն է, որ հանրաձանաչ է ոչ միայն ԱՄՆ-ի հայաբնակ վայրերում, այլև միգրանտների տարբեր սերունդների շրջանում: «*Ասպարեզ*» օրաթերթը լույս է տեսնում Լոս Անջելեսում (ԱՄՆ): Որպես շաբաթաթերթ հիմնադրվել է 1908-ին Ֆրեզնոյում: Խմբագրակազմը 1970-ականների սկզբին տեղափոխվել է Լոս Անջելես: 1993-ից դարձել է օրաթերթ: Լեզուն՝ անգլերեն (1970-ից) և արևմտահայերեն:

«*Ալիքը*» իրանահայ համայնքի ամենահին թերթերից է և ներկայիս

5 Տե՛ս **Matsaganis M.D., Katz V.S., Ball-Rokeach S.J.** Understanding Ethnic Media: Producers, Consumers, and Societies, SAGE Publications, Inc., 2011, էջ 71.

6 Հետազոտության մեթոդաբանությունը հանգամանալից ներկայացված է մեր՝ «Հետազոտության մեթոդի ընտրության հիմնավորումը» հոդվածում: Տե՛ս «Հայրենիք-սփյուռք առնչությունները հայկական մամուլում. Հայաստանի և սփյուռքի թերթերի կոնտենտ անալիզ, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2012, էջ 26-43:

7 Հարցումն անցկացվել է «Menlo Consulting Group»-ի կողմից ԱՄՆ ՄԶԳ «Միցունակ մասնավոր հատված Հայաստանի» (USAID CAPS) համար 2007-ին:

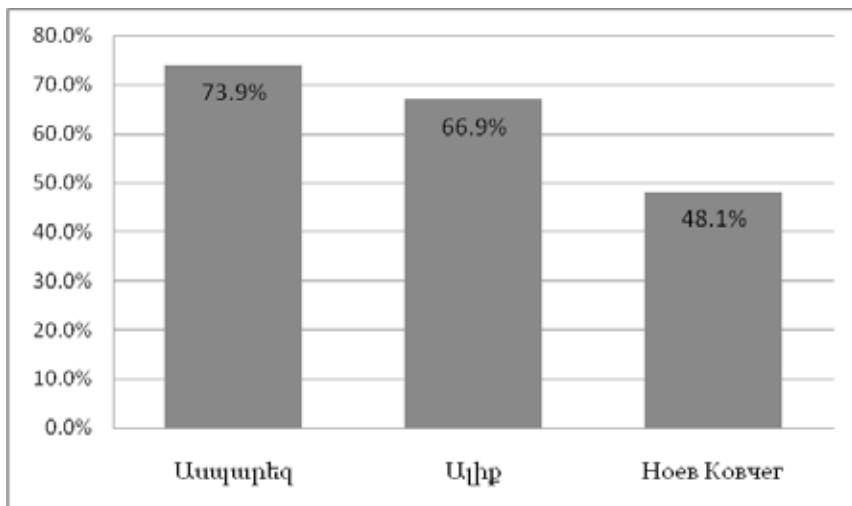
միակ օրաթերթը: Այն լույս է տեսնում շաբաթը հինգ անգամ, Թեհրանում: 1931-ից եղել է շաբաթաթերթ, 1935-ից՝ երկօրյա, իսկ 1941-ից դարձել է օրաթերթ: Լեզուն արևելահայերեն է, դասական ուղղագրությամբ: Օրաթերթում լուսաբանվում են համաիրանական լուրեր, իրանահայ կյանքի, Սփյուռքի և հայաստանյան իրադարձություններ:

«Hoeb Kovcheg»-ը երկշաբաթաթերթ է, լույս է տեսնում 1987-ից, ամիսը երկու անգամ: Պարբերականի լեզուն ռուսերենն է: Ռուսաստանում լույս տեսնող հայկական երեք առավել հայտնի պարբերականներից է (Ռուսաստանի հայերի միության «Երկրամաս» և Մոսկվայի հայերի «Հյուսիսսփայլ» պարբերականների հետ): Սակայն «Hoeb Kovcheg»-ն ունի ամենամեծ տպաքանակը, լույս է տեսնում Մոսկվայում, արտացոլում է ոչ միայն քաղաքի համայնքային, այլև ՌԴ, ԱՊՀ և ավանդական Սփյուռքի կյանքը: Թերթը նաև հայրենիքից դուրս բնակվող հայերին ներկայացնում է Հայաստանի քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական և մշակութային կյանքը: Հանրաձանաչ է ոչ միայն հայ ընթերցողների, այլև ռուսների և ազգային փոքրամասնությունների շրջանում:

Սփյուռքի այս երեք պարբերականների բովանդակության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ էթնիկ մամուլը լուսաբանում է առավելապես հայկական տեղեկատվություն՝ կապելով էթնիկ խմբին հայրենիքի հետ՝ օգնելով պահպանել լեզուն և մշակույթը:

Այսպես. հայկական թերթերի նյութերի ընդհանուր ծավալի մեջ հայկական թեմաների⁸ տեսակարար կշիռը կազմում է մեծամասնություն «Ապարեզում» (ԱՄՆ) և «Ալիքում» (ԻԻՀ), և գրեթե կեսը՝ «Hoeb Kovcheg»-ում (ՌԴ):

Գծապատկեր 1. Հայկական թեմաների ծավալը Սփյուռքի մամուլում

⁸ Մեր կողմից հայկական թեմաներ են համարվել ՀՀ-ին, Լեռնային Ղարաբաղին, հայկական Սփյուռքին, հայ անհատներին և ընդհանրապես հայությանը վերաբերող նյութերը:

Հայկական բովանդակության ծավալը մամուլում ցույց է տալիս տվյալ համայնքի լրատվական պահանջները. եթե Միսկվայի հայ համայնքն ավելի քիչ կարիք ունի հայկական տեղեկատվության, ապա Թեհրանի և Լոս Անջելեսի համայնքներն էթնիկ մամուլից ակնկալում են հենց հայկական լրատվություն:

Էթնիկ խմբի համար էթնիկ մամուլն իրականացնում է երեք հիմնական գործառույթներ⁹.

- **միավորող** (կապում է հայրենիքի հետ՝ ներկայացնելով այնտեղ տեղի ունեցող լուրերն ու իրադարձությունները),
- **կողմնորոշող** (կողմնորոշում է նոր երկրում և ինտեգրում է ընդունող հասարակությանը՝ ծանոթացնելով համայնքի ռեսուրսների հետ՝ տարածելով համայնքային կյանքի մասին պատմություններ),
- **խորհրդանշական** (տարածում է արժեքներ, գաղափարներ, պահպանում կամ ձևավորում է էթնիկ ինքնությունը):

Էթնիկ մեդիայի բովանդակության մեջ կարևոր է միավորող և կողմնորոշող գործառույթների միջև հավասարակշռությունը, ինչը նպաստում է երկակի մոտեցումների ձևավորմանը, երբ էթնիկ խմբի ներկայացուցիչը գիտի և կարող է օգտագործել ընդունող և ծագման երկրի նորմերը, մշակույթների շրջանակները: Շեշտադրելով միավորող գործառույթը՝ էթնիկ մեդիան կենտրոնանում է ծագման երկրի և/կամ հայրենիքի մասին տեղեկատվության վրա և չի տրամադրում լուրեր, որոնք կօգնեն ներգաղթյալին ինտեգրվել նոր համայնքում: Եվ հակառակը, իրականացնելով կողմնորոշող գործառույթ՝ պատմում է հիմնականում համայնքի մասին՝ ապահովելով էթնիկ խմբի ներգրավվածությունը, սակայն հեռացնելով հայրենիքի մասին գաղափարից և չխրախուսելով հայրենադարձությունը:

Ուսումնասիրված պարբերականների հայկական տեղեկատվությունը վերաբերում է Հայաստանին, տվյալ համայնքին և ընդհանուր հայկական Սփյուռքին: Մամուլի նյութերում այս համամասնությունը կարևոր է և կարող է պայմանավորել ինչպես մեդիասպառումը, այնպես էլ ազդեցությունն ինքնության ձևավորման վրա: Այդ պատճառով թեմաների ընդգրկման շրջանակը կամ ուղղվածությունը առանձնացրել ենք հետևյալ երեք խմբերում.

- Հայաստան,
- հայկական համայնք և/կամ Սփյուռք,
- Հայրենիք-Սփյուռք առնչություններ:

Սփյուռքի երեք համայնքների մամուլի հայկական թեմաների մեծամասնությունը վերաբերում է Հայաստանին: Սեփական համայնքների և հայկական Սփյուռքի վերաբերյալ տեղեկատվությունը զգալիորեն զիջում է հայաստանյան լրատվությանը: Բոլոր թերթերն ամենաքիչն անդրադարձել են Հայրենիք-Սփյուռք հարաբերություններին:

9 Տե՛ս **Matsaganis M.D., Katz V.S., Ball-Rokeach S.J.** Understanding Ethnic Media: Producers, Consumers, and Societies, SAGE Publications, Inc., 2011, էջ 67.

Աղյուսակ 1. Հայրենիք-Սփյուռք թեմաների համամասնությունը Սփյուռքի մամուլում (տեսակարար կշիռը հայկական թեմաների մեջ, %)

Թերթ	Թեմայի շրջանակը		
	Հայաստան	Սփյուռք	Հայրենիք-Սփյուռք
«Hoeв Kовчег» (Մոսկվա)	81	16	3
«Ասպարեզ» (Լոս Անջելես)	65	30	5
«Ալիք» (Թեհրան)	64	29	7

Մոսկվայի «Hoeв Kовчег» պարբերականի հայկական թեմաներով նյութերի ճնշող մեծամասնությունը (81.0%) վերաբերում է Հայաստանին, 16.0%-ը՝ սեփական համայնքին ու Սփյուռքին և միայն 3.0%-ն է վերաբերում Հայրենիք-Սփյուռք հարաբերություններին: Սակայն ի տարբերություն հայկական մյուս համայնքների թեթերի՝ «Hoeв Kовчег»-ն ավելի շատ անդրադարձել է Հայաստանի ներքին խնդիրներին (61.0%), քան նրա արտաքին քաղաքականությանն ու միջազգային հարաբերություններին (50.1%): Սփյուռքի մասին տեղեկատվությունն առավելապես վերաբերում է տվյալ համայնքին և ընդհանրապես հայկական Սփյուռքին (17.8%): Ռուսաստանի և մասնավորապես Մոսկվայի հայ համայնքի բնակության երկրի հետ հարաբերությունների մասին նյութերը պարբերականի ընդհանուր ծավալում 5.0% է:

«Ասպարեզ» օրաթերթում հայրենիքի մասին տեղեկատվությունը կազմել է 65.0%: Նյութերի 30.0%-ը թերթը նվիրել է համայնքային խնդիրների, իրադարձությունների և հայկական Սփյուռքի հիմնահարցերի լուսաբանմանը, 5.0%-ը՝ Հայաստան-Սփյուռք կապին: Հայաստանի մասին թեմաների 51.0%-ը վերաբերում է երկրի միջազգային հարաբերություններին ու արտաքին կապերին, 22.9%-ը՝ բուն հայաստանյան խնդիրներին: Համայնքի ներքին խնդիրներն ու Միացյալ Նահանգների հետ հարաբերությունները լուսաբանվել են հավասարապես (համապատասխանաբար՝ 17.8% և 16.4%):

Թեհրանի «Ալիք» թերթը, մյուս երկու համայնքային թերթերի համեմատ ամենաշատն է կարևորել Հայրենիքի և Սփյուռքի միջև փոխադարձ կապը: Այն կազմել է թեմաների 8.9%-ը: Հայաստանի մասին թեմաները կազմել են 64%, իսկ Սփյուռքի մասին՝ 29.0%: «Ալիքի» համարներում ՀՀ արտաքին քաղաքականությանը վերաբերող թեմաները կազմել են 52.6%, Հայաստանի վերաբերյալ թեմաները՝ 22.2%, համայնք-բնակության երկիր փոխհարաբերությունները՝ 17.7%, ներհամայնքային կյանքի ու Սփյուռքի մասին՝ 15.9%:

Այսպիսով, հայկական մամուլն ակնհայտորեն շեշտադրում է իր միավորող գործառույթը: Հայրենիքի մասին տեղեկատվության գերակշռությունը մի կողմից՝ վկայում է հայկական Սփյուռքի ձգտումը՝ մշակութային երկատվածության իրավիճակում վերադառնալ արմատներին, անցյալին: Մյուս կողմից՝ էթնիկ մեղիայի հայաստանակենտրոն բովանդակությունը սփյուռքյան փոփոխվող ինքնությունը փորձում է դարձնել առավել կայուն: Եվ, վերջապես՝ Հայրենիքը դառնում է հայկական տեղեկատվական դաշ-

ԳԻՏԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

Ը (ԺՊ) ԳՊՐԻ, ԹԻՎ 3 (55), հայխ-սեպտեմբեր, 2016

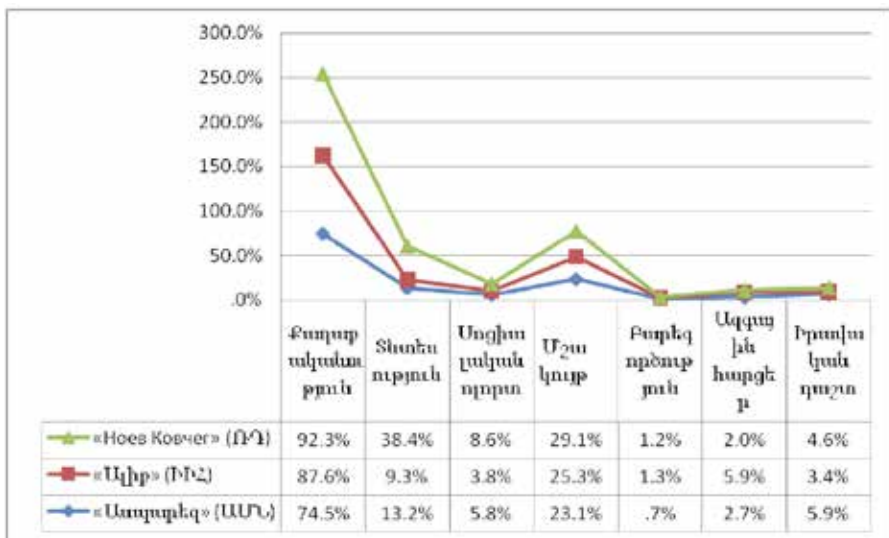
ՎԷՎ համահայկական հանդես

տի այն միջուկը, որի շուրջ համընդհանուր գաղափարներն ու էթնոմշակութային արժեքները վերարտադրվում ու տարածվում են Սփյուռքի համայնքերում՝ անկախ նրանց տարբերություններից:

Էթնիկ մամուլի հայկական տեղեկատվության բովանդակության մեջ կարևոր է նաև լուսաբանվող թեմաների տեսակը: Մենք տիպաբանել ենք թեմաներն ըստ հետևյալ ոլորտների. քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական, իրավական, մշակութային (ներառյալ՝ հոգևոր, գիտակրթական), բարեգործական, ազգային: Ուսումնասիրված երեք թերթերում նշյալ թեմաների համամասնությունը տարբեր է, սակայն բոլորի համար հայկական թեմաների առաջատարները քաղաքական ու մշակութային ոլորտներն են:

Սակայն հայկական նյութերի համամասնությունն ըստ ոլորտների տարբեր է Հայաստանի և Սփյուռքի մասին թեմաներում: Այսպես. եթե Հայաստանն առավելապես ներկայացվում է քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական թեմաների շրջանակներում, ապա Սփյուռքը՝ մշակութային:

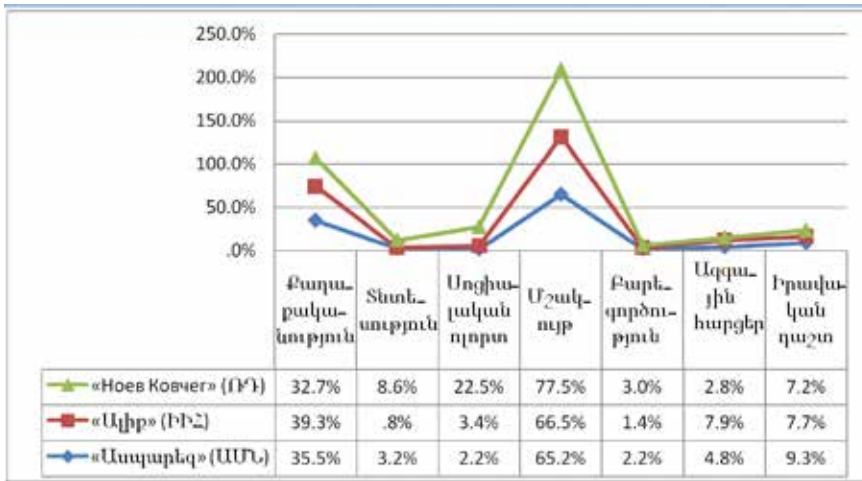
Գծապատկեր 2. Հայրենիքի մասին տեղեկատվության բաղադրիչներն ըստ Սփյուռքի մամուլի¹⁰

Քաղաքական թեմաները, կազմելով մեծամասնություն և լինելով տեղեկատվական դաշտի կենտրոնում, ավելի մեծ սպառում ու ազդեցություն ունեն լսարանի վրա: Եթե հաշվի առնենք նաև այն, որ քաղաքական թեմաները հիմնականում վերաբերում են Հայաստանին, ապա ակնհայտ է դառնում, որ Սփյուռքի ժամանակակից մամուլը իր խորհրդանշական գործառույթը կատարում է հենց քաղաքական թեմաների մատուցման շրջանակներում՝ ի լրումն մշակութայինների, որոնք առավելապես ներկայացվել են Սփյուռքի մասին թեմաների շրջանակներում:

¹⁰ Այս և հաջորդող գծապատկերներում ցուցանիշների տեսակարար կշիռների գումարը գերազանցում է 100%-ը, քանի որ թերթի մեկ նյութի մեջ առանձնացվել են մեկից ավելի թեմաներ:

Գծապատկեր 3. Սփյուռքի մասին տեղեկատվության բաղադրիչները

Էթնիկ արժեքների տարածմանն ու ազգային ինքնության պահպանմանն են նպաստում նաև մամուլի բովանդակության մեջ պատմական հիշողության վերարտադրումը, ազգային պատմության վերախմաստավորումը: Հայոց ցեղասպանության՝ սփյուռքյան մամուլում հաճախ արծարծվող թեման դրա վառ օրինակն է: Եղեռնի թեման դիտարկվում է բավականին բազմաշերտ կերպով՝ ցեղասպանության մասին տեղեկատվության տարածում, ճանաչում և հատուցում, դրան ուղղված գործողություններ, հայթորքական արդի հարաբերություններ և այլն: Հատկանշական է, որ ազգային և քաղաքական համատեքստերում ցեղասպանության թեմայի պատմական ասպեկտը զուգորդվում է արդիական խնդիրների հետ (Ղարաբաղյան հիմնահարց և այլն), որոնք նույնպես հայկական մամուլի ուշադրության կենտրոնում են:

Մշակույթի վերաբերյալ մամուլի նյութերը առանձնանում են, ոչ միայն նրանով, որ ավելի շատ ներկայացնում են Սփյուռքը, քան Հայաստանը, այլ նաև առաջատարն են մյուս թեմաներից ընդհանրական-հայկական կամ Հայրենիք-Սփյուռք կապի վերաբերյալ նյութերով: Մշակութային տեղեկատվության խճանկարը բավականին բազմազան է էթնիկ մամուլի բովանդակության մեջ:

Գծապատկեր 4. Մշակութային թեմաներին էթնիկ մամուլում

Մշակութային արժեքների պահպանում	Տոներ	Կրոն, եկեղեցի
Մշակութային արժեքների ոչնչացում	Պատմամշակութային իրադարձություններ	Կրթություն
Գրականություն	Մշակութային քաղաքականություն	Հրատարակչություն
Թատրոն	Մշակութային գործիչներ	Երգարվեստ
Գեղարվեստ, ցուցահանդեսներ	Թանգարաններ, պատկերասրահներ	Սպորտ
Միջմշակութային առնչություններ	Մշակութաբանություն, ուսումնասիրություններ	Մշակութային միջոցառումներ

Մշակութային միջսահմանային իրավիճակում և այլազգի միջավայրում ապրող հայերի համար սեփական մշակութային արժեքների վերաբերյալ մամուլի տեղեկատվությունը կարող է մշտադառն պահել ձուլման վտանգը, ինչպես նաև վերակազմավորել հատվածական մշակութային ինքնությունը: Մշակութային նյութերի բովանդակության միջոցով մամուլը նաև կարող է ամրագրել և պահպանել սեփական յուրահատուկ մշակութային կապիտալը և հարստացնել միջմշակութային կապիտալը:

Մամուլի բովանդակության վերլուծությունը ցույց է տալիս Սփյուռքի հայերի կյանքի ամենօրյա առնչությունը Հայաստանի հետ: **Նրանք չեն կարող վերադառնալ անցյալ և ոչ էլ լիովին մտնել ընդունող երկրի քաղաքական ու սոցիալ-մշակութային կյանքի մեջ: Էթնիկ մեդիայի սպառումը նրանց մշտապես ցույց է տալիս «այստեղ»-ի (բնակության երկիր) և «այնտեղ»-ի (Հայրենիք) միջև սահմանագիծը: Ուստի՝ էթնիկ մամուլը ստանձնում է որոշիչ դեր նրանց, այսպես կոչված՝ «սփյուռքյան ինքնության» վերակազմման գործում:**

«Սփյուռքյան ինքնությունը» որոշվում է՝ ընդունելով բազմազանության և տարբերությունների անհրաժեշտությունը: Այն կայուն ձևով արտադրվում և վերարտադրվում է կրկին՝ միգրացիոն նոր հոսքերին զուգահեռ: Նաև վերարտադրվում է էթնիկ խմբի անդամների ցանկությունը՝ վերադառնալ «կորուսյալ ծագմանը»: Կտրված լինելով ծագման տեղից՝ մշակութային և էթնիկ գաղափարները դառնում են առավել այժմեական¹¹: Սփյուռքի ներկայացուցիչները խմբավորվում են՝ հիշվող կամ երևակայվող հայրենիքի շուրջ, օգտագործում են հայրենի մշակույթը, ձևավորում են էթնիկ համայնքներ, որպեսզի վերաստեղծեն իրենց կյանքը: Նրանց համար մեդիան ստեղծում է այդ միջանկյալ դաշտը. առաջադրում է հարցեր՝ մշակույթի, գաղափարախոսության վերաբերյալ և սցենարներ՝ սոցիալական ու քաղաքական կյանքում: Մեդիան տրամադրում է ինքնության կե-

11 Տե՛ս **Shi Y.** Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism, Journal of Media and Cultural Studies, Vol.19, N1, 2005, էջ 55-72.

տեր՝ նշելով էթնիկ խմբի խորհրդանշական սահմանները¹², մշակույթները վերամիավորելով կորսված վայրերի հետ և իրագործելով հիշողության, միջերի փնտրտուքի և վերաբացահայտման ցանկությունները: Այն միավորում է Սփյուռքի հիշողությունը, գեներացում է Սփյուռքի հավաքական պատկերացումները: Նման պատկերացումները ոչ միայն ազդում են առանձին անհատական ինքնությունների վրա, այլև կամրջում են բավականաչափ ցրիվ սուբյեկտներին՝ «երևակայական համայնքի» մեջ:

Չնայած հայկական Սփյուռքի տարբեր հատվածների առանձնահատկություններին ու տարբերություններին՝ էթնիկ մեդիան ձևավորում է որոշակի ընդհանրական էթնոմշակութային արժեքներ: Ինքնությունը ձևավորվում է մեդիայում՝ որպես իրադարձությունների պատմման դիսկուրսիվ արդյունք: **Սփյուռքի մամուլի բովանդակության միջոցով խորհրդանշական տեղեկատվություն փոխանցելով ընդհանուր անցյալի ու ընդհանուր հայրենիքի մասին և Սփյուռքին մասնակից դարձնելով հայրենիքում ընթացքող ամենօրյա գործընթացներին՝ ստեղծվում է մշակութային ու էթնիկ միասնություն:**

Summary

THE ROLE OF ARMENIAN PRESS IN THE DIASPORA

The comparative analysis of 2005–2010 publications of “Asparez” (Los-Angeles), “Alik” (Tehran) and “Noev Kovcheg” (Moscow) periodicals

Syuzanna S. Barseghyan

Key words – diaspora, ethnic media, identity, ethnic and cultural values, content analysis.

Ethnic media is played an important role among the Diaspora’s traditional organizations created for preserving ethnic identity in foreign environment. The history of the Armenian Diaspora communities’ formation were accompanied by creation of a press. It was not only contribute to preservation and dissemination of ethnic and cultural values, but also played a significant role in everyday life of immigrants, in ethnic communities’ consolidation and self-organization process. In the current globalized and technological era ethnic media could assume a greater role to establish transnational communication network between homeland and diaspora communities and to form common system of values.

The aim of presented article is to show the role of ethnic media in the preservation of cultural and ethnic identity, in the processes of reproduction and dissemination of values. The article examines following research objectives: a) determine the impact of press on ethnic and cultural identity; b) evaluate the

12 Տևս Բարտ Փ. Этнические группы и социальные границы. Социальная организация культурных различий. Сборник статей / Под. Ред. Ф. Барта; пер.с англ. И. Пильщикова. М.: Новое издательство, 2006, էջ 17–18:

role of press in reproduction and dissemination of the ethnic and cultural values; c) find the special and general (local and global) ethnic values, symbols, myths and ideas spreaded by press.

The article examines comparative analysis of three ethnic press in Los Angeles (“Asbarez”), Tehran (“Alik”) and Moscow (“Noyev Kovcheg”). The study was conducted through content analysis method and included six years (2005–2010) publications of three periodicals.

Резюме

РОЛЬ АРМЯНСКОЙ ПРЕССЫ В ДИАСПОРЕ

Сравнительный анализ публикаций газет “Аспарез”, (Лос–Анджелес), “Алик” (Тегеран) и “Ноев Ковчег” (Москва) в 2005–2010гг.

Сюзанна С. Барсегян

Ключевые слова – диаспора, этнические медиа, идентичность, этнические и культурные ценности, контент-анализ.

Этнические медиа играют важную роль среди традиционных организаций диаспоры, созданных для сохранения этнической идентичности в иностранной среде. История формирования армянских общин диаспоры сопровождалось созданием прессы. Это не только способствовало сохранению и распространению этнических и культурных ценностей, но и сыграло важную роль в повседневной жизни иммигрантов, в консолидации и самоорганизации этнических общин. В наше глобализированное и технологическое время этнические медиа могут взять на себя большую роль для создания транснациональной сети между родиной и диаспорой и формирования всеобщей системы ценностей.

Целью представленной статьи является изучение роли этнических медиа в сохранении культурной и этнической идентичности, в процессах тиражирования и распространения национальных ценностей. В статье рассматриваются следующие задачи исследования: а) определить влияние прессы на сохранение этнокультурной идентичности; б) оценить роль прессы в восстановлении и распространении этнокультурных ценностей; в) найти специальные и общие (местные и всеобщие) этнические ценности, символы, мифы и идеи, распространяемые прессой.

В статье проведен сравнительный анализ трех этнических прессы в Лос–Анджелесе («Аспарез»), в Тегеране («Алик») и в Москве («Ноев Ковчег»). Исследование проводилось с помощью метода контент-анализа и включило публикации трех периодических изданий от 2005 до 2010гг.